

28.9.2016

דף מידע לציבור על מחלת השפעת והחיסונים לשפעת

מטעם המכון לאיכות ברפואה, האיגוד הישראלי לרפואת ילדים והאיגוד הישראלי למחלות זיהומיות, הר"י

כותבים:

ד"ר דיאנה טשר, האיגוד לרפואת ילדים והאיגוד למחלות זיהומיות.
פרופ' אלי סומך, יו"ר האיגוד לרפואת ילדים, האיגוד למחלות זיהומיות.

האיגוד הישראלי למחלות זיהומיות
The Israeli Society for Infectious Diseases

מהי מחלת השפעת?

מחלת השפעת היא מחלה נגיפית המאופיינת בהתפרצויות עונתיות בהיקף גדול. גורם המחלה הוא נגיף האינפלואנזה המועבר מאדם לאדם באמצעות דרכי הנשימה. לנגיף מספר מאפיינים ייחודיים הכוללים עונתיות קבועה ויכולת לעבור שינויים של מיבנה החלבונים שטח פני הנגיף ובכך להערים על מערכת החיסונים.

הנגיף יכול לגרום למחלה בהיקף גדול: בזמן התפרצות השפעת נפגעים מהמחלה עד שליש מהילדים ו- 10% מהמבוגרים, תופעה זו מובילה להיעדרויות בולטות ממקומות העבודה ומבתי-הספר, ומטילה עומס כבד על בתי-החולים והמרפאות.

סימניה של מחלת השפעת כמו חום וכאבי שרירים והתופעות הכרוכות בה מטרידים ואינם נעימים, אך הם חולפים מאליהם לאחר מספר ימים. אולם, הבעייתיות של המחלה (להבדיל מנגיפים אחרים הגורמים לתמונה דמוית שפעת) קשורה בעיקר בסיבוכיה. הסיבוכים כוללים דלקת בריאה, דלקת בסימפונות, דלקות אוזניים וכן סיבוכים במערכת העצבים ואף מקרים רבים של תמותה עקב השפעת וסיבוכיה.

מי נמצא בסיכון לסיבוכי השפעת?

קיימות קבוצות שונות באוכלוסייה שלהם נטייה מוגברת ללקות בסיבוכי המחלה. הקבוצות הללו כוללות: קשישים, חולים במחלות כרוניות של מערכת הנשימה (כולל אסתמה), חולי לב, חולים במחלות כליה, חולי סוכרת, חולים הסובלים מהשמנת יתר, חולים עם חסר מלידה או נרכש במערכת החיסון, מטופלים בסטרואידים ו/או בכימותרפיה, נשים בהריון, ואף תינוקות רכים.

בקרב קבוצות אוכלוסייה אלו שיעורי הסיבוכים גבוהים וכן גבוהים שיעורי האשפוז והתמותה עקב המחלה וסיבוכיה. לפיכך יש צורך למנוע או להקטין ככל האפשר את נטל המחלה בקרב אוכלוסיות אלו.

אלו חיסונים קיימים כנגד שפעת?

החיסון המומת כנגד שפעת מכיל שלושה זנים מומתים של נגיף השפעת (שני זני שפעת A וזן אחד של שפעת B). החל מעונת השפעת 2015-16 קיים בישראל חיסון שפעת המכיל גם 4 זנים מומתים של הנגיף (שני זני שפעת A ושני זני שפעת B). החיסון המומת ניתן בזריקה. מדי שנה חוזה ארגון הבריאות העולמי מהם הנגיפים המועמדים לגרום לתחלואה בחורף הקרוב, ועל פי תחזית זו מייצרים את החיסון. תחזית זו מבוססת על איסוף נתונים מדעיים והיא בדרך כלל מדויקת. ואולם אפילו אם אין התחזית מדויקת לגמרי, וגם אם הזנים שבחיסון הם רק חלק מהזנים שגורמים למחלה, הרי גם בהגנה חלקית יש משום תועלת.



מומלץ להתחסן בתכשיר הזמין ביותר מבין התכשירים המתאימים למתחסן ולא לדחות את ההתחסנות.

בשנים האחרונות הוכנס לשימוש חיסון חי מוחלש, כלומר חיסון המכיל נגיפים חיים מוחלשים. חיסון זה ניתן בתרסיס לאף. חיסון זה מיועד להקנות הגנה כנגד ארבעת הזנים אותם מנבא ארגון הבריאות העולמי.

בשנתיים האחרונות (2014-2016) נמצאה יעילות נמוכה של החיסון החי המוחלש כנגד שפעת החזירים (שפעת H1N1). נמצאו שיעורי יעילות משתנים של החיסון בארצו שונות. בארה"ב לא נמצאה יעילות משמעותית כנגד זן זה בעוד שבאירופה נמצאה יעילות סביב 50%. לאור זאת, החליטו רשויות הבריאות במדינות שונות, כולל בישראל וארה"ב ובישראל לתת עדיפות לחיסון הניתן בזריקה. במדינות שונות באירופה ממשיכים במתן החיסון החי המוחלש כרגיל כולל התוכנית לחיסון ילדי בית הספר באנגליה.

מהי יעילות החיסון המומת לשפעת?

יעילות החיסון נמצאה גבוהה מאוד (70% -100%) כאשר קיימת התאמה בין זני החיסון לבין הזנים של המחלה באותה עונה. היעילות נמוכה יותר (40% -60% לערך) כאשר אין התאמה כזו או כאשר המתחסנים הם קשישים ותינוקות, אולם, גם אז היעילות נגד סיבוכי המחלה נשארת גבוהה ומעריכים כי יעילות החיסון במניעת אשפוזים עקב סיבוכי השפעת בקבוצות הסיכון היא סביב 70%-65%.

עד לפני מספר שנים היה נהוג להמליץ לחסן את האנשים שבקבוצות הסיכון לחלות בסיבוכי השפעת כמו אנשים שלוקים במחלות כרוניות, קשישים, נשים הרות, השמנה חולנית ועוד. בסקרים שפורסמו בשנים האחרונות הוברר כי גם ילדים קטנים מגיל שנתיים ואפילו כאלו הקטנים מגיל 5 שנים הם בסיכון גבוה ללקות בסיבוכי המחלה כמו ברונכיטיס, התקפים אסטמטיים, סטרידור, דלקות ריאה ודלקות אוזניים, עם שיעור גבוה של אשפוזים עקב סיבוכי השפעת בקבוצת גיל זו. לאור הנתונים הללו מומלץ מאוד להקפיד ולחסן את הילדים בקבוצות הסיכון בעיקר הילדים האסטמטיים והחולים במחלות כרוניות לסוגיהן. כמו כן, מומלץ לחסן ילדים בריאים בגילאי 6 חודשים עד חמש שנים וגם ילדי בתי הספר בכדי להקטין ככל האפשר את התחלואה הקשה בשפעת.

בשנים האחרונות משרד הבריאות ממליץ על קבלת חיסון נגד שפעת לכלל האוכלוסייה, מגיל 6 חודשים ומעלה.

האם יש אמת באמירה כי החיסון אינו יעיל ולכן אין טעם להתחסן ?

יעילות החיסון תלויה במשתנים רבים, כמו גיל מקבל החיסון, מצב בריאותו הבסיסי וההתאמה בין מרכיבי החיסון לנגיף הנפוץ בעונה.

בתנאים אופטימאליים בהם מקבל החיסון הוא מבוגר בריא ויש התאמה טובה בין החיסון לבין הנגיף הנפוץ בעונה יעילות החיסון טובה מאד. היא יורדת כשמקבל החיסון צעיר מאד או מבוגר מאד, כאשר הוא סובל ממחלת רקע וכאשר אין התאמה טובה בין תחזית ארגון הבריאות העולמי לנגיף שבסופו של דבר נפוץ בעונה.

האם יש הבדל בין יעילות החיסון המומת לחיסון החי המוחלש?

במחקרים קליניים ראשוניים נמצא כי בילדים החיסון החי המוחלש נמצא יעיל יותר בכ50% בהשוואה לחיסון המומת הניתן בזריקה. במבוגרים הוא נמצא בעל יעילות דומה לחיסון המומת. אולם, כפי



שנכתב לעיל בשנתיים האחרונות נמצאה יעילות משתנה כנגד זן שפעת H1N1 ולכן בישראל וארה"ב ניתנה עדיפות ברורה ומוצהרת לחיסון המומת במניעת השפעת בחורף הקרב.

מתי כדאי להתחסן?

רצוי לחסן מפני שפעת כבר במהלך חודש אוקטובר. יש טעם לחסן גם אחר מועד זה ולכל משך פעילות השפעת. ניתן לחסן גם אחרי מועד זה לכל משך פעילות השפעת שכן שיא התחלואה לעיתים משתהה אפילו עד החודשים פברואר – מרץ. צריך לזכור כי חולפים לפחות שבועיים ממתן החיסון ועד ליצירת רמה מגנה של נוגדנים ומכאן החשיבות הרבה להתחסנות לפני התחלת עונת השפעת.

"קיבלתי חיסון שפעת וכתוצאה מכך הייתי חולה!"??? האם החיסונים בטוחים? החיסון המומת אינו מכיל נגיפים חיים ולכן אינו יכול לגרום למחלת השפעת. מחלה שמופיעה בסמוך לחיסון יכולה לנבוע מהדבקות באחד הנגיפים של החורף או אפילו הדבקה בשפעת שארעה סמוך למתן החיסון בעת שהחיסון טרם הספיק ליצור הגנה.

תופעות הלוואי של החיסון המומת קלות וחולפות. תופעת הלוואי השכיחה ביותר, בדומה לחיסונים אחרים, הינה תגובה מקומית חולפת במקום ההזרקה. תיתכן תופעת לוואי של תחושה כללית רעה, כאבי שרירים וכד', תופעת לוואי זאת יכולה להימשך כ 48 שעות, ואינה יכולה לגרום לסיבוכים כמו המחלה עצמה.

שמעתי כי חיסון שפעת עלול לגרום למוות, האם יש אמת בכך?

ההאשמה הזו נבעה בין היתר מחשש שמקרי תמותה בקריית גת לפני כעשור אירעו בסמוך למתן חיסוני שפעת. בדיקה מקיפה של משרד הבריאות שנעשתה עקב כך הפריכה את החשש הזה. לאמיתו של דבר לא רק שהחיסון אינו גורם למוות, אלא הוא נמצא כמפחית תמותה, לא רק באופן ישיר משפעת ודלקת ריאות, אלא גם מפחית את התחלואה והתמותה מהתקפי לב ומאירועים מוחיים.

האם ניתן לחסן נגד שפעת אנשים הרגישים לביצים?

ראוי לציין כי בוטל האיסור על מתן החיסון (מומת ומוחלש) לשפעת באנשים הרגישים לביצים. ידוע היום שריכוז חלבון הביצה בתרכיב החיסון לשפעת הינו מזערי ביותר. בשנים האחרונות הצטברו נתונים המעידים כי תגובה אלרגית בעקבות מתן החיסון לשפעת הינה נדירה ביותר ואינה נגרמת עקב מרכיב חלבון הביצה שבחיסון.

מומלץ שלא לחסן כנגד שפעת מי שחלה בתסמונת גיאן ברה תוך 6 שבועות מעת קבלת חיסון שפעת בעבר.

חוסנתי בשנה שעברה בחיסון לשפעת. האם עלי להתחסן גם השנה? האם יעילות החיסון דועכת לקראת סוף עונת השפעת ?

אכן, מומלץ להתחסן כל שנה. ראשית, זני השפעת משתנים לעיתים משנה לשנה ועל כן החיסון מתעדכן בהתאם.

שנית, גם אם חוסנת או חלית בשנה שעברה כנגד הזנים שיהיו השנה, רמת הנוגדנים כנגד הזנים הללו נוטה לדעוך במשך השנה ולכן יש צורך במתן מנת חיסון נוספת מדי שנה על מנת לחדש את ההגנה מפני שפעת.



מספר דיווחים רמזו על ירידה מסוימת ברמת הנוגדנים ובהגנה לקראת סוף עונת השפעת. ממצא זה הודגם רק בחלק מהמחקרים. מתן החיסון בחודש אוקטובר מהווה איזון הולם בין הצורך במתן חיסון מוקדם לקראת עונת השפעת, ושמירה על רמה טובה של הגנה לאורך כמעט כל עונת השפעת.

כמה מנות חיסון נדרשות ?

ילדים עד גיל 8 שנים המקבלים חיסון שפעת לראשונה בחייהם יזדקקו לשתי מנות של החיסון בהפרש של 4 שבועות לפחות בין מנה למנה.

ניתן להסתפק במתן מנת חיסון בודדת לילדים עד גיל 9 שנים שקיבלו לפחות 2 מנות חיסון אי פעם בעבר (גם אם ניתנו בעונות שפעת שונות). מנות החיסון יינתנו ברווח של 4 שבועות לפחות בין מנה למנה. מעל גיל 9 שנים נחוצה מנת חיסון אחת בלבד.

האם חיסוני השפעת מכילים כספית או אדג'ובנט?

לא. חיסוני השפעת (הן החיסון המומת והן החיסון החי מוחלש) אינם מכילים את החומרים הללו.

אני אדם צעיר ובריא, מדוע עלי להתחסן?

היותך צעיר ובריא אינה הופכת אותך חסין לסיבוכי שפעת. מניעת המחלה באנשים בריאים חשובה בשני מישורים: הראשון הוא המישור הכללי, גם בשנה בה יש מחלה רגילה, ו"רק" 10-15% מהאוכלוסייה נדבקים, עדיין המחלה גורמת ל 10% מאבדן ימי העבודה הכללי. בזמן התפרצות שפעת פנדמית, כגון שפעת החזירים, צפוי כי 50% מהאוכלוסייה תידבק, מה שכמובן יעלה מאד את הנזק הכלכלי למשק.

ההיבט השני הוא האישי: אמנם ברב המקרים מדובר במחלה קלה, אך במקרים מסוימים, גם במבוגרים צעירים, ללא מחלות רקע, עלולים לחול סיבוכים קשים ואף מקרי מוות.

האם נשים הרות יכולות להתחסן?

כן ואף מומלץ! החיסון (המומת בלבד) מומלץ מאוד לנשים שמתכננות להרות, נשים הרות או בתקופה שלאחר הלידה. נשים הרות נמצאות בסיכון מוגבר לסיבוכים ואישפוזים עקב מחלת השפעת. חיסון של אישה הרה מאפשר להגן באותה העת על האם וגם על התינוק ונמצא כי חיסון נשים הרות מקטין במידה משמעותית את הסיכון ללידות מוקדמות.

החיסון החי מוחלש אסור למתן בהיריון.

מדוע מחסנים ילדי בתי ספר לשפעת?

בחורף 2016-17 יוחל בחיסון ילדי בתי ספר לשפעת. בשלב ראשון יוחל בחיסון ילדי כיתה ב'.

מטרת התוכנית הזו היא כפולה: ראשית, להגן על הילדים מפני מחלת השפעת וסיבוכיה, ושנית, באמצעות חיסון הילדים למנוע את הפצת נגיף השפעת לאוכלוסיות בסיכון כמו חולים כרוניים וקשישים כיון שילדים נוטים להפיץ את הנגיף ביתר יעילות מאוכלוסיות אחרות. הניסיון בחיסון ילדי בית ספר באנגליה בשנתיים האחרונות הראה ירידה בתחלואה בשפעת ובסיבוכיה גם בקרב ילדים כמו גם השפעה בלתי ישירה על האוכלוסייה המבוגרת בהקטנת סיבוכי השפעת.

<u>מידע נרחב יותר ניתן למצוא באתר:</u>

חיסונים מה שחשוב לדעת, http://chisunim.co.il.